

RIHLA

KULTAMUSEON TIEDOTUSLEHTI 1/2021

RIHLAN AINEISTO ON VAPAATA KOPIOITAVAKSI
MAINITSEMALLA ALKUPERÄ.

ISSN 0780-7988

Kultamuseon tiedotuslehti

Vastaava toimittaja:

Hanna Mattila

Kultamuseo, 99695 Tankavaara

Puh 016-626 171

<http://www.kultamuseo.fi>

info@kultamuseo.fi

Painopaikka: PunaMusta Oy

Ilmoitushinnat: Takasivu 168 EUR

Muut sivut 1/1 84 EUR, 1/2 50 EUR, 1/3 34 EUR

Rihlan kuvat Kultamuseo, ellei toisin mainita.

Kultamuseon aukioloajat:

Katso ajantasaiset aukioloajat www.kultamuseo.fi tai

Facebookista @goldmuseumlapland

Pääsyliput:

Aikuiset 12 EUR/hlö

Eläkeläiset ja opiskelijat 10 EUR/hlö

Lapset 7–16 v 6 EUR/hlö

Lapset 0–6v ilmaiseksi

Perhelippu (2 aik + 2 lasta) 27 EUR

Ryhvät (yli 10 hlö) 10 EUR/hlö

SISÄLLYSLUETTELO

Museonjohtajan terveiset 3

Ajankohtaisia kuulumisia 4

Vaihtuvan näyttelyn keskiöön

Lapin kultamaiden naiset 4

Härkäselän kattoremontti 6

Ulkomuseoalueen kaivoprojekti 8

Talven aukioloajat poikkeuksineen 6

Museon kesä 9

Kultasymposium syksyllä 9

Museokaupan kuulumisia 10

Talkoot 11

Kesätalkoot 11

Panssaritorjuntakanuunan huoltotalkoot 11

Syystalkoot 12

Kesää kultamailla

– arkiston kuvasaldoa 13

Kansikuva:

Sinikka Virtanen (o.s. Koli) lapion varressa Tankavaarassa

1950-luvulla. Sinikka osallistui kaivuun miehensä Jouko Virtasen
rinnalla. Kuva: Kultamuseo, Viljo Mäkipuron kokoelma.

MUSEONJOHTAJAN TERVEISET

Tervetuloa ensimmäisen täysin sähköisen Rihlan pariin. Tästä eteenpäin Rihla julkaistaan sähköpostilla ja verkkosivuilla. Tällä tavoin saamme välitettyä Kultamuseon ilosanomaa laajemmalle lukijakunnalle ja ehkäpä uudet tahot innostuvat museon toiminnasta ja lähtevät mukaan Lapin kultaisen historian pariin.

Alkuvuosi 2021 on ollut vaikea. Koronapandemia on kurittanut Kultamuseon toimintaa. Vaikka viime vuonna olimme suljettuna 2,5 kuukautta maaliskoukokuussa, oli alkuvuosi tuolloin monilla mittareilla parempi kuin nyt. Kansainvälisten matkailijoiden poissaolo näkyy nyt toden teolla ja kotimaisten liikehdintään on vaikuttanut monet seikat. Valtiovallan ja median "Museot ovat kiinni ja nyt ei saa matkustaa" sanoma löi pahaa kiilaa Kultamuseon omaan viestintästrategiaan. Olemme olleet koko ajan auki normaalisti, mutta laajalle leviävät mainoskampanjat olisivat olleet riski maineenhallinnan kannalta. Olkoonkin, että turvalliseen museovierailuun on panostettu ja panostetaan edelleenkin.

Nyt kuitenkin ollaan kesän äärellä ja uuden arvoituksen edessä: miten kotimaiset matkailijat lähtevät tänä vuonna Lappiin. Ennukset ovat toiveikkaita. Lappi koetaan myös turvallisesti lomakohteeksi. Tankavaarassakin on kohdetarjontaa lisääntynyt, jonka voidaan ajatella luovan lisäksi innostusta, jolloin matkailijoiden autojen suuntaviilku useammin viilkuttaa Tankavaaran kohdalla. Tarjonta luo kysyntää ja samalla matkailijoiden määrä kasvaa.

Kultamuseo vastaa omalta, erittäin vahvalta osaltaan Tankavaaran alueen kiinnostavuudesta. Tarinamme on huikea. Vuosikymmenten ajan olemme kertoneet Lapin kullan historiasta ja kansainvälisestä kultaperinteestä. Meillä on käsissämme jotain sellaista mitä ei ole kenellä-

kään muulla toimijalla Lapissa: ainutlaatuiset kulta-aiheiset kokoelmat, arkkitehtuurisesti mielenkiintoiset museorakennukset, laadukkaat ja sisällöllisesti kestävät näyttelyt sekä osaava henkilökunta. Kultamuseo on todellakin yllätys keskellä kaistaa!

Rautaisesta ammattitaidosta kertoo mm. se, että koko talven amanuenssimme Hanna on ahkeroinut vaihtuvan näyttelyn parissa ja etsinyt tiedon murusia Lapin kultamaiden rohkeista naisista ja koostanut niistä upean näyttelyn. Hannan työn hedelmistä pääsette nauttimaan 12.6.2021 lähtien. Pitkään jumissa ollut Härkäse-län remontti alkaa uudestaan monen vuoden tauon jälkeen. Tästä iso kiitos hankkeen tukijoille.

Korona on kurittanut talkootyötäkin ja monet asiat ovat odottaneet osaavia käsipareja. Nyt pareja oli yli kymmenet paikalla, kun kesäkuun ensimmäisenä viikonloppuna saimme pidettyä erittäin tärkeitä kesätalkoot. Taas saitte paljon aikaiseksi eli sydämelliset kiitokseni kaikille teille ahkerille Kultamuseon talkoolaisille!

Lämpimin kesäterveisin

Helteisenä kesäpäivänä on hyvä käydä viilentämässä ainakin varpaita Hopiaojassa

AJANKOHTAISIA KUULUMISIA

Vaihtuvan näyttelyn keskiöön Lapin kultamaiden naiset

Olga, Katri, Jenny, Inkeri, Elina, Tyyne, Linnea, Petronella, Maria, Kirsti, Elvira ja monet, monet muut. Tänä kesänä Kultamuseon tähtiä ovat naiset! Kesäkuussa avautuvan vaihtuvan näyttelyn keskiössä ovat Lapin kultakentillä vaikuttaneet ja vaikuttavat naiset.

Naiset ovat olleet läsnä Lapin kultahistoriassa alusta eli Ivalojoen kultaryntäyksestä lähtien, vaikka ovatkin dokumenteissa jääneet

vähemmälle huomiolle. Usein esimerkiksi kuvissa esiintyvät miehet on nimetty tarkasti, kun taas naisen kohdalla taustatiedoissa saattaa lukea ”tuntematon nainen”. Vaikuttaa siltä, että suullisessa perinnössä on enemmän muistelmia kultamaiden naisista kuin monissa kirjallisissa lähteissä.

Eri lähteitä tarkastelemalla huomaa, että kultamailla on ollut kaikenikäisiä naisia teini-ikäisistä mummoihin saakka, heidän joukossaan miesten tapaan niin paikallisia kuin muualta tulleetakin. Osa muualta tulleista naisista viipyi kesän tai pari, kun taas osa jäi kultamaille lopuelämäkseen. Jotkut naisista saivat viimeisen leposijan Inarin hautausmaan pyrkyyrien palstalta, osa vaikuttaa kultamailla edelleenkin. Yhteistä heille kaikille on ollut sitkeys ja monitaitoisuus sekä asenne, jossa ei helposti luovuteta.

Naiset olivat monesti paitsi kokkeja tai emäntiä, myös kaivoivat itse kultaa. Kaikkia heitä on pohjoisen kultamailla tarvittu, ja he ovat olleet tärkeä osa Lapin kultaperinteen ketjua. Näyttelyssä tuodaan esille muutamia tunnetuimpia naisia pohjoisen kultahistoriasta, mutta mahdollisuuksien mukaan annetaan ääni myös dokumenttien reunoihin jääneille naisille. Lähi-
menneisyyttä ja nykyisyyttäkään ei näyttelyssä

Lemmenjoen kultamailla kokitkin vaskasivat vapaa-ajallaan.

Pukeutumisessa huomioitiin myös, oltiin menossa kaivamaan tai vaskaamaan vai kokkausvuorossa enemmän sisätiloissa. Kuvassa kokit Anni Savolainen (vas) ja Tyyne Tähti (oik) näyttävät mallia.

Härkäselän Kultalan kokkeja ja työmiehiä heinäkuussa 1926.

unohdeta!

"TÄHTIÄ – Kertomus Lapin kultamaiden rohkeista naisista "- näyttely avataan lauantaina 12.6.2021 ja se jatkuu näillä näkymin 30.4.2022 saakka.

Näyttely sisältyy pääsylipun hintaan. Sisäänpääsy myös Museokortilla ja Smartum Paylla. Tekstit ovat suomeksi ja englanniksi.

**Tervetuloa Lapin kultamaille,
rohkeiden naisten maailmaan!**

Morgamin kokille Valma Isokoskelle taikinan teko oli osa ruuanlaiton arkipäivää. Kuvaaja on saanut houkuteltua Valman hetkeksi oviaukkoon kesken ruuanlaiton.

Morgamin kokit vuosimallia 1950 istumassa halkopinon päällä, perunateatteri käynnissä. Vas. Anni Savolainen, Tyne Tähti ja Valma Isokoski. Kuva: Kultamuseo, Viljo Mäkipuron kokoelma.

Härkäselän kultala kesällä 1926 alkuperäisellä paikallaan, etualalla näkyy saha, jonka tuotanto oli 30 tukkia päivässä.

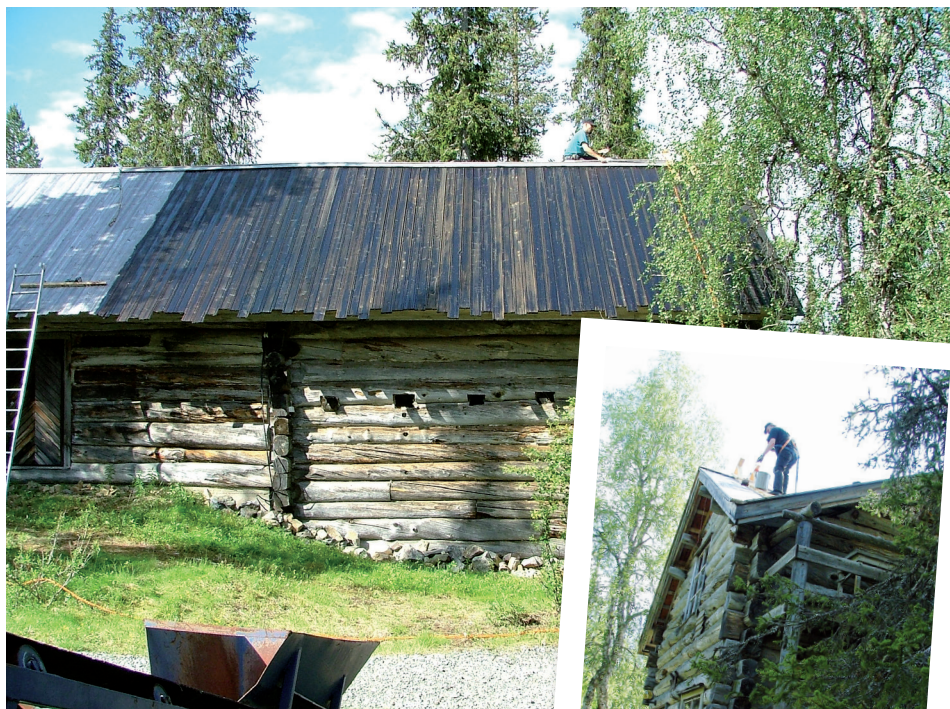
Härkäselän kattoremontti

Kesän alkupuolella polkaistaan käyntiin odotettu Härkäselän kattoremontti. Ennen kattoremonttia tehtiin perjantaina 4.6. katselmus paikan päällä. Sen tekivät yhdessä museonjohtajan kanssa restaurointimestari, Siidan kulttuuriperintöyksikön edustaja sekä kattoremontista vastaavan ammattilainen. Tämän jälkeen pääseekin kattoremontti käyntiin kolmen ammattilaisen voimin, apukäsiksi otetaan vapaaehtoisia.

Pohjalla kattoremontissa on restaurointimestari Marko Korkeasalon selkeästi laadittu raportti ohjeistuksineen ja arvioineen. Kattoremonttia varten on jo saatu rahoitusta Museovirastolta ja Inarin kunnalta, AA Sakatti

Mining Oy:lta sekä Antti-Hjalmar Aarnio-Wihurilta. Loppuosa on tullut omarahoituksen kautta. Kattoremontti valmistuu tulevan kesän aikana. Remontin työnjohtajana toimii Martti Kauppinen, hänen lisäkseen rakennuksella työskentelee kaksi rakennusalan ihmistä.

Jahka katto on saatu kuntoon, päästään Härkäselässä taas sisätiloihin, jotka vaativat oman työnsä ennen kuin pitkään suunniteltu ja osin jo käyntiin päässyt näyttelyn uudistus voidaan viedä loppuun. Sisäseinien kohdallakin työ edellyttää ensin pari taka-askelta ja uutta vauhdinottoa johtuen mm. ennen kattoremonttia aloitetun uudistuksen materiaallivalinnoista vanhassa rakennuksessa.

Härkäselänkin kattoa päästään taas tervaamaan jalka kattoprojekti saadaan valmiiksi. Kuva vuoden 2012 kesältä.

Härkäselän taustasta lyhyesti:

Kultamuseon ulkoalueella sijaitseva Härkäselän Kultalan rakennus oli alun perin 1920-luvulla Ivalojoen Härkäselässä Lapin Kulta-yhtiön päärakennuksena. Sieltä se kuljetettiin Kultamuseon ulkoalueelle talvikauden 1977-78 aikana ja vihittiin käyttöön kesällä 1978. Peruskiven kävi kesällä 1977 muuraamassa itse presidentti Kekkonen. Rakennus toimi ensin museon päänäyttelyrakennuksena ja myöhemmin kivi- ja mineraalinäyttelynä kolmessa kerroksessa. Yläkerrassa on aikoinaan asustanut mm. museon kesätyöväkeäkin. Voi sanoa, että tämän rakennuksen alkuperäisillä hirsillä olisi monta tarinaa kerrottavana!

Härkäselän katselmus käynnissä, aurinkoisen sään suosiessa.

Kuva: Kultamuseo, Kaisa Nikkilä.

Ulkomuseoalueen kaivoprojekti

Tarkkasilmäisimmät ovat saattaneet huomata, että museon ulkoalueen vaskaajapatsaan vaskoolissa ei aina ole virrannut vesi. Joskus myös ulkohuuhdonta-altaille tulee vesi erilaisilla paineistuksilla eikä hanan käännötkään auta. Tämä johtuu paitsi kesän kuivuudesta tai kosteudesta, myös kaukaa tulevasta vesiputkistosta, jossa on omat vuosittaiset kommervenkkinsä. Puhumattakaan syyskesällä tapahtuvasta lehtiroskien tarkistuksesta putken alkupäässä, jossa sihti on avuksi muttei tae tukkeuman estossa.

Tänä kesänä asiaan saadaan ratkaisu kaivotyömaahan merkeissä. Lähelle Hopiaojaa tehdään kaivo, josta saadaan tarvittaessa pumpaamalla vesi niin Vaskaajapatsaalle kuin huuhdonta-altaillekin. Tähänkin työhön tarvitaan vielä apukäsiä. Mikäli kaivoprojekti ja kesäpäivät Tankavaarassa kiinnostavat, otathan yhteyttä museonjohtaja Kaisa Nikkilään, kaisa.nikkila@kultamuseo.fi tai puh. 050 331 2370.

Kaivoprojektin tavoitteena on taata hyvä vedentulo ulkohuuhdonta-altaillekin riippumatta kesän kuivuudesta tai märkyydestä.

Kaivoprojektin tavoitteena on taata se, että ulkoalueella sijaitsevan Vaskaajapatsaan vaskoolista solisee asiaankuuluva vesivirta alapuoliseen kivialtaaseen riippumatta siitä, miten kuiva tai märkä kesä on.

Museon kesä

Kesäkuun alusta lähtien Kultamuseo siirtyy kesäkauden aukioloihin, jolloin olemme avoinna päivittäin. Ajalla **1.6.-19.9.2021 museo on avoinna joka päivä klo 10-17.**

Syyskuun lopulla siirrymme takaisin talvikauden aukioloon, **ajalla 20.9.2021 – 31.5.2022 Kultamuseo on avoinna ma-pe klo 10-16**, arkeen osuvina juhlapäivinä suljettu.

Koronatilanne on rauhoittumassa ja rokotuskattavuus kasvaa koko ajan. Muistetaan

kuitenkin edelleen hyvä käsi- ja yskimishygieinia sekä turvavälit, pidetään huolta toisistamme. Me museolla huolehdimme omalta osaltamme koronaturvallisista museovierailuista.

Kultamuseoon käyvät maksuvälineinä myös Museokortti sekä SmartumPay. Lämpimästi tervetuloa tutustumaan kotimaiseen ja kansainväliseen kultaperinteeseen!

HUOM: Seuraamme koko ajan koronatilannetta ja tiedotamme, mikäli tulee museon toimintaa koskevia muutoksia

Kultasymposium syksyllä

Viime vuonna Kultasymposium järjestelyineen jätettiin suosiolla väliin koronan vuoksi, mutta tänä syksynä olemme toiveikkaita tilaisuuden toteutumisen suhteen.

Kultasymposium järjestetään näillä näkymin viime vuosilta tutuksi tulleen paikalla eli lokakuun alussa, torstaina

7.10.2021. Yhtenä teemana ovat pohjoisen naiset ja myös kultamaiden naisista saamme luonnollisesti kuulla, tämä syventää sopivasti museon vaihtuvan näyttelyn teemaa. Symposium on yksipäiväinen.

Tiedot symposiumista tarkentuvat ke-sän aikana museon nettisivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Olkaahan siis kuulolla!

Museokaupan kuulumisia

Kultamuseon museokauppaan tulee kesän kynnyksellä paitsi vanhoja tuttuja tuotteita, myös jokunen uusi tuote. Osa uusista tuotteista liittyy kultamaiden naisista kertovaan näyttelyyn, näitä ovat esimerkiksi vanhoihin valokuviin perustuvat viisi erilaista magneettia. Kirjauutuuksia on myös mahdollisuus hankkia museokaupasta viemiseksi tai omaksi lukuiloksi. Näistä ensimmäinen on jo saatavilla, sillä ”Muttisen muisteluksia – Kauko Launosen elämää Tankavaarassa ja muuallakin” on ollut myynnissä muutaman viikon ajan. Kesällä on luvassa Anne Rothin kirja ”Kultamaiden tyttäret”, joka aiheensa puolesta sivuaa vaihtuvaa näyttelyämme.

Valmiiksi kootuista paketeista on ”Ykän yllätykset” saavuttanut suosiota. Siinä on samassa paketissa paitsi vaskooli, myös putki sekä Tankavaaran kultapitoista hiekkaa huuhton-taohjeineen. Mikäpä sen sopivampi tulainen kuin huuhtonnan kotipaketti vaskooleineen!

Muttisen muisteluksissa kerrotaan Kauko Launosen elämästä Tankavaarassa ja vähän muuallakin.

Poronnahkaa ja ruostumatonta terästä – siitä ovat ArcticQueenin korvakorut tehty. Malli on nimeltään vaskooli ja sitä saa erivärisinä ja -kokoisina versioina.

Kultasuklaan suklaarasiassa on yhdistetty arktiset marjat ja Tankavaaran alueen kulta. Kultasuklaan omin sanoin ”Parhaista raaka-aineista tarkoittaa meille sitä, että ne tulevat Lapin luonnosta ja räjähtäneistä tähdistä”

Lapin kultamaiden rohkeista naisista kertovaan näyttelyyn liittyvät magneetit ovat nyt myös myynnissä. Voit ostaa yhden tai useamman kerralla!

TALKOOT

Kaikkiin talkoihin ja niiden toteutukseen vaikuttaa koronapandemia.

Tilanteen rauhoittumisesta ja rokotuskattavuuden jatkuvasta kasvusta huolimatta seuraamme tilannetta ja ilmoitamme mahdollisista muutoksista museon nettisivuilla, somessa sekä sähköpostitse talkoolistalle ilmoittautuneille.

Kesätalkoot

Rauhallisen koronatilanteen ansiosta Kul-
tamuseolla päästiin järjestämään kesän-
talkoot **4.- 6.6.2021**.

Talkoissa järjesteltiin perinteiseen tapaan ulkomuseoalue kesäkuuntoon: haravat heilui-
vat, rännit löysivät paikkansa, Mutterikämppe
sai Nurmisen ja sepän pajan sekä kesäkah-
vilan katto tervakerrokset. Monta muutakin
asiaa saatiin kuntoon!

Yhtenä tärkeänä tehtävänä näissä tal-
koissa oli myös Hopiaojan sillan kaiteiden kor-
jaaminen. Talkoissa suosi lähes helteinenkesä-
ssä, joten tekeminen painottui ulkohommiin.

Hopiaojan ylittävän sillan kaiteista osa kaipasi kipeästi korjausta.

Panssarintorjuntakanuunan huoltotalkoot

Kesäkuun puolivälin jälkeisissä talkoissa panssarintorjuntakanuuna huolletaan ja pintakin saa ehomman ilmeen.

Kesäkuun puolivälissä huolletaan sota-
historiallisen polun panssarintorjunta-
kanuuna. Huolto tehdään yhteistyössä
Sodankylän Jääkäriprikaatin ja prikaatin killan
kanssa. Kulamuseolta otetaan maksimissaan
3–4 talkoolaista mukaan. Panssarintorjunta-
kanuuna huolletaan sen nykyisellä sijoitus-
paikalla Tankavaaran sotahistoriallisen polun
varrella. Huollon aikana kanuunan ympäristö
suojataan asianmukaisesti, sillä työ tapahtuu
kansallispuiston alueella.

Tarkemmat päivämäärät panssarintor-
juntakanuunan huollolle ovat **ke-pe 16.-
18.6.2021**.

Syystalkoot

Metsähallituksen ja Kultamuseon yhteiset maastotalkoot jäävät tänäkin vuonna väliin, niihin suunnataan kesäkaudella 2022. Kultamuseon **syystalkoot** sen sijaan on tarkoitus järjestää viimevuotiseen tapaan syyskuun lopulla. Tässä talkoiden päivämäärä on **24.-26.9.2021**. Mikäli kiinnostaa, voit merkitä nämä jo kalenteriisi ylös.

Syystalkoista tiedotetaan vielä loppukesästä talkoopostituslistan uutiskirjeellä.

Syystalkoissa on luvassa totuttuun tapaan ulkoalueen siistimistä talviteloilleen, mahdollisen puujätteen ja risujen polttoa kelin salliessa jne. Huonon kelin sattuessa löytyy sisältäkin lisätekemistä.

Syystalkoissa on ohjeiden mukaisesti myös siistitty Härkäselän rakennuksen ympäristöä liian lähellä olevista puista ja pensaista. Kuva on vuoden 2019 syystalkoista, jolloin nämä työt olivat isoimmillaan.

*Kaivupäivän päätteeksi oli joskus mukava kokoontua nuotion äärelle. Lemmenjoen kullankaivajia iltanuotiolla Jäkälä-äytsissä keskijuoksulla.
Kuva: Kultamuseo, Viljo Mäkipuron kokoelma.*

KESÄÄ KULTAMAILLA

– arkiston kuvasaldoa

Lapin kultamailla eivät kesät ole veljiä keskenään, oli kyse sitten kullan löytymisestä tai kesän säistä. Tästä huolimatta tai juuri siksi moni palasi kultamaille yhä uudelleen ja uudelleen, jäipä osa elinkautisiksikin yöttömän yön leveyksille.

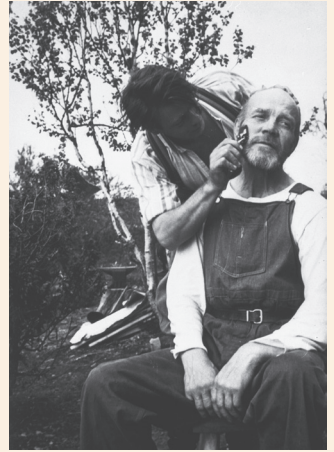
Seuraavissa kuvissa välittyy osa pohjoisen kultamaiden tunnelmista vuosikymmeniä sitten, vanhimmissa lähes vuosisata sitten. Perustarpeet tosin eivät ole muuksi muuttuneet: riittävä lepo, ravinto ja liikunta sekä edes

jonkinmoinen tienesti pitivät huolta niin kultamaiden miehistä kuin naisistakin. Sosiaalisten kontaktien tärkeyttä unohtamatta, vaikka erämaassa oltiin.

Monet mukavimmista muistoista liittyvät arkiin puuhiin, yhteen hiileen puhaltamiseen ja toisten auttamiseen – oltiinpa sitten työmaalla tai vapaa-ajalla. Monilla kaivajilla oli lemmikkejäkin.

Paavo-korppi ihmettelee matkailijamiehen parranajopuuhiä Lemmenjoen kultamailla. Kerrotaan, että tämä korppi järjesti runsaasti huviohjelmaa vieraillessaan kämpillä ja turistien leireillä. Tässä se ihmetteli aluksi turistin parranajoa. Sitten se päätti kokeilla omakohtaisesti, otti partasudin saippuakupista ja lensi lähimännyn latvaan maistelemaan vaahdon makua.

Vaikka mieliin onkin iskostunut kuva parrakkaista kullankaivajista, ajoi moni kaivaja partaansa kaverin avustamana. Erkki Koskinen lyhentämässä Topi Tuovisen partaa Lemmenjoen kultamailla 1950-luvulla. Kuva: Kultamuseo, Viljo Mäkipuron kokoelma

Vapaa-aikaa käytettiin kultamailla myös ihan kullanhuhdontaan, pitiä sitä vielä käydä kokeilemassa. Tällä seurueella kultasaalis tai kokemus on saanut kasvat hymyyn. Kuva: Kultamuseo, Veikko Määttäin kokoelma.

Työmiehiä ainakin tupakanmittaisella tauolla Thieden valtauksella Tankavaarassa 1930-luvun lopulla. Kuva: Kultamuseo, Ingelise Thieden kokoelma.

Kullankaivajat työmaallaan rännien ympäröimänä. Vas. Jaakko Isola, Eero Eino ja Jukka Pellinen ja porukan työtä vahtimassa ja kannustamassa lemmikkikoira.

Kun kaivu- ja muilta töiltä jäi aikaa, pidettiin asuinympäristöstä kultamailla huolta. Kuvassa Morgamin porukkaa pihansiistimispuuhissa 1940-50-lukujen taitteessa.

Posti kulki kultamaillekin säännöllisesti. Oy Luttojoki Ab:n Ritakosken tukikohtaan saapunut postimies Sinerkari pitää taukoa ja paistaa pannukakkua keväällä 1935. Kuva: Kultamuseo, Oleg Shchubakoffin kokoelma

KESÄN AUKIOLOAJAT s. 9

TALKOOT s. 11

KESÄÄ KULTAMAILLA s. 13